

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi Istanbul University Journal of Translation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Sözlü Çeviri Alanının Çeviri Eğitiminde Temsili: Türkiye Örnekleme

Representation of Interpreting in Translator & Interpreter Education: Turkish Sampling

Ayşe Işık Akdağ¹ , Halil İbrahim Balkul² , Emra Büyüknisan³ , Esat Tosun⁴ & Gamze Güler⁵

¹ İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

² Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Sakarya, Türkiye

³ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

⁴ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye

⁵ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye

Öz

Türkiye’de 20. yüzyılın son çeyreğinde başlayan çeviri eğitimi serüveni alana yeni üniversitelerin, bölümlerin ve programların katılımı ile hız kesmeden devam etmektedir. Yaklaşık 40 yıllık bir çeviri eğitimi tecrübesi olan Türkiye’de, farklı isim ve fakülteler altında çeviri eğitimi verilmekte ve çeviri sektörünün farklı uzmanlık alanlarına genç çevirmeler yetiştirilmektedir. Türkiye’de farklı yabancı dillerde çeviri eğitimi veren programların müfredatları incelendiğinde, genel olarak yazılı çeviri edincini geliştirmeye yönelik derslerin çoğunlukta olması gerçeği ile birlikte, gerek yazılı çevirmen (mütercim) gerekse sözlü çevirmen (tercüman) olarak çeviri sektöründe faaliyet gösterecek olan nitelikli insan gücünü ortaya çıkaracak farklı uzmanlık alanlarındaki birçok dersin okutulduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de faaliyet gösteren mütercim ve tercümanlık/çeviribilim lisans programlarının müfredatlarını sözlü çeviri alanının temsiliyeti açısından incelemek ve sözlü çeviri eğitimindeki durumu saptamaktır. Araştırma genel tarama türlerinden tekil tarama modelinde tasarlanmıştır. Veriler YÖK ATLAS (2024) temel alınarak Türkiye genelinde aktif olarak çeviri eğitimi veren mütercim ve tercümanlık/ çeviribilim bölümlerinin müfredatlarından doküman inceleme yöntemiyle elde edilmiştir. Müfredat içerikleri incelenerek kuram ya da uygulama açısından doğrudan sözlü çeviri ile ilgili olan dersler araştırma kapsamına alınmıştır. Bu derslerin zorunlu ya da seçmeli dersler kategorisinde bulunma durumları ve bu derslerin genelde hangi yarıyıllarda okutulduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çeviri eğitimi veren programlarda yer alan sözlü çeviri derslerinin genel sözlü çeviri becerilerine yönelik dersler mi olduğu yoksa sözlü çeviri alanının farklı uzmanlık sahalarına hitap eden dersler mi olduğu mercek altına alınmıştır. Çalışmanın Türkiye’deki sözlü çeviri eğitimi alanında pedagojik açıdan alanı incelemeye çalışan araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

Abstract

The adventure of translator education in Türkiye, which started in the last quarter of the 20th century, continues unabated with the participation of new universities, departments and programs. In Türkiye, which has a translation education experience of nearly 40 years, translator & interpreter education is provided under different names and faculties, and young translators are trained for different specialization areas of the translation sector. An investigation of the curricula of translator education programs conducted in different foreign languages in Türkiye reveals that while many courses in various fields of expertise are offered to train qualified professionals for the translation sector, both as translators and interpreters, most of these courses primarily aim to improve written translation skills. The main purpose of the present study is to examine the curricula of the translation and interpreting programs in Türkiye in terms of the representation of interpreting and determine the situation in interpreter training. The research was designed in a single screening model, one of the general screening types. In this context, based on YÖK

Atıf | Citation: Akdağ, A. I., Balkul, H. İ., Büyüknisan, E., Tosun, E. & Güler, G. (2025). Sözlü çeviri alanının çeviri eğitiminde temsili: Türkiye örnekleme. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi–Istanbul University Journal of Translation Studies*, (22), 209–221. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2025.1609433>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Akdağ, A. I., Balkul, H. İ., Büyüknisan, E., Tosun, E. & Güler, G.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Ayşe Işık Akdağ aysea@istanbul.edu.tr

ATLAS (2024), the programs actively providing translator education in Türkiye were identified and then the curricula of the four-year translation and interpreting or translation studies undergraduate programs announced on their websites were examined. By examining the curriculum contents, courses directly related to interpreting in terms of theory or practice were included in the scope of the research. In this respect, the courses in the field of interpreting were determined, the status of these courses as compulsory or elective courses and the semesters in which these courses are usually taught were revealed. In addition, it was also investigated whether the interpreting courses in translator education programs were courses for general interpreting skills or the courses that address different areas of specialization in the field of interpreting. This study is expected to provide insights for researchers focusing on interpreting education in Türkiye from a pedagogical perspective.

Anahtar Kelimeler Çeviribilim • sözlü çeviri • çeviri eğitimi • müfredat analizi • Türkiye

Keywords Translation Studies • interpreting • translator & interpreter education, curriculum analysis • Türkiye

Extended Summary

The history of interpreting dates back to the ancient times when different communities started to interact with each other. Despite the fact that the profession of interpreting is as old as the history of civilization, modern interpreting education started in the second quarter of the 20th century. Since then, interpreting education has begun to be viewed as a systematic way of instruction.

Translation and interpreting departments are in practice in Türkiye since 1984. Despite having 40 years of experience in the field, interpreting education in the country still lacks some descriptive data that present the currently taught courses and shed light on the path of curriculum development. Accordingly, this modest study aims to detect the courses in the field of interpreting offered at the undergraduate curricula of translation and interpreting or translation studies departments of Turkish universities, and to determine the representation rates of these courses in general interpreting education. Besides, the study focuses on whether interpreting education in Türkiye is designed as a modular system for specialization in different sub-fields of interpreting or whether interpreting education is designed for general interpreting skills. Then, the study also aims to determine which semesters mostly include interpreting classes. In addition, this study seeks to identify which universities in Türkiye most extensively incorporate interpreting-related courses into their curricula.

In this study, which is based on a qualitative research design, the document analysis method was used. As stated by Merriam (2009), the studies conducted with the document analysis method should follow a research path, which is: a) finding appropriate documents, b) checking the authenticity of the documents obtained, c) coding and cataloging the subject matter researched through the documents examined, and d) conducting data analysis. In this regard, firstly, the education programs in the departments of translation & interpreting and translation studies, which offer undergraduate education in the 2024-2025 academic year, were identified by taking YÖK ATLAS (2024) as a criterion. Afterwards, the websites of these programs, Bologna information packs and course contents were examined, and their four-year curricula were accessed. In the third stage, the courses related to interpreting in the curricula of these programs were identified and it was determined whether these courses focused on general interpreting skills or they were the courses for specialization in the field of interpreting. In addition, the representation of these courses in the curriculum at the level of compulsory or elective courses was questioned and thus a general picture of the content of interpreting education in Türkiye was presented.

To touch upon the findings of the study, it can be initially stated that there is at least one course about interpreting in all relevant translation programs. Moreover, a total of 761 courses about interpreting were identified. While most of these courses (584) were the ones dealing with different specialization areas of interpreting such as consecutive interpreting, simultaneous interpreting and community interpreting, 177 of them were general courses introducing the field of interpreting. It is seen that the majority of the courses, which are generally used to introduce the field of interpreting and are mostly theoretical in nature, are included in the category of compulsory courses in interpreter education. On the other hand, the courses offered for specialization in different branches of interpreting are mostly elective courses.

Another result of the study is that the courses related to the field of interpreting are not offered in the first year of translation and interpreting education. There is only one exception at this point with Istanbul 29 Mayıs University which offers interpreting application course in the 2nd semester. While the semester with the highest number of general interpreting courses is the fourth semester, the semester with the highest number of specialized courses in interpreting is the seventh semester. When it comes to giving examples for the universities which are in the top list in terms of offering the most interpreting courses, the following universities are on the list: Hacettepe University, Bartın University, Dokuz Eylül University and Karamanoğlu Mehmet Bey University.

The study concludes that we need more empirical and descriptive data in order to shape and improve interpreting education in Türkiye. At this point, the study provides some suggestions for the studies to be carried out in the field of interpreting. Last but not least, the study has some research limitations but further studies in the field can shed light on the topic by examining different courses included in interpreting education in the following periods, determining whether these courses are actively taught every semester and investigating the representation rate of these courses in the curriculum of the relevant translation departments.

Giriş

Sözlü çeviri edimi insanların farklı diller konuşan diğer bireylerle sosyal, askeri, ekonomik ve politik ilişkiler kurmaları gereken zamandan bu yana bir şekilde gündelik hayatımızın içerisinde yerini almıştır. Tarihte sözlü çeviri edimini icra eden kişilerin profesyonel ve sosyal statüsüne ilişkin birçok araştırma ortaya konulmuş ve sözlü çevirmenlerin toplumsal yönden konumunu irdeleyen çalışmalar kaleme alınmıştır (Krş. Göktürk, 1994; Ren, 2020; Pöchhacker, 2022). Eski dönemlerde sözlü çevirmenlerin kralların ya da devlet yöneticilerinin himayesinde ve gözetiminde görev yapan diplomatlar, memurlar ya da askerler olduğu bilinmektedir (Kalina, 2002).

Yazılı çeviride olduğu gibi sözlü çeviride de farklı uzmanlık alanları bulunmaktadır. Sözlü çeviri en temel manada ardıl çeviri ve andaş¹ çeviri olarak düşünülebilir. Doğan (2017) sözlü çeviriyi yapılaş biçimlerine ve konularına göre farklı alt dallara ayırmaktadır. Yapılaş biçimlerine göre sözlü çeviriyi ardıl çeviri, andaş çeviri, yazılı metinden sözlü çeviri, konferans çevirmenliği ve işaret dili çevirmenliği olarak ele almaktadır. Ardıl çeviri kendi içinde irtibat çevirisi, ikili görüşme çevirisi, refakat çevirisi ve telefonla sözlü çeviri olarak; andaş çeviri kendi içinde kabiniçi andaş çeviri, kabindışı andaş çeviri, fısıldayarak çeviri, televizyondan andaş çeviri, video-konferans çevirisi olarak sınıflandırılabilir. Konularına göre sözlü çeviri türleriye toplum çevirmenliği bağlamında mahkeme çevirmenliği, polis çevirmenliği, afette rehber çevirmenlik, spor çevirmenliği, sağlık çevirmenliği ve çatışma ortamı çevirmenliği olarak belirlenebilir. Yazar aynı zamanda sözlü çeviri türleri başlığı altında kurum çevirmenliği ve proje çevirmenliğinden de bahsetmektedir. Tahir Gürçağlar'a (2011) göre ise, sözlü çeviri başlıca üç yöntem kapsamında gerçekleştirilir. Bu yöntemleri sözlü çeviri eyleminin gerektirdiği bilişsel ve dilsel işlemlerin karmaşıklık düzeyine göre sıralamak gerekirse; diyalog çevirisi, ardıl çeviri ve andaş çeviri bu grupta yer alır. Yazar, sözlü çevirinin gerçekleştirildiği ortamları ise şu şekilde sınıflandırmaktadır: konferans çevirmenliği, toplum çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği ve medya çevirmenliği.

Kalina'ya (2000) göre, sözlü çeviri edinci, dilsel özelliklerin ötesinde, konuşmacıların bilgi, niyet ve metin üretme amaçları doğrultusunda metni anlamaya yönelik varsayımlarla hizmet verme becerisidir. Ayrıca, sözlü çeviri edinci kişinin kendinin ve başkalarının kavramsal düzeyini değerlendirme ve belleğini etkin kullanma becerisini gerektirir. Yazar, profesyonel sözlü çevirmen edincini ise, iki veya daha fazla dilin söz konusu olduğu iletişim durumlarında metin işleme edinci olarak tanımlar. Bu edinç; zaman baskısı, anlamsal yeterlilikler ve benzer işleyişe sahip üretim ve kavrama süreçleri arasındaki olası girişimler gibi kısıtlamalar

¹Bu çeviri türü için eşzamanlı çeviri ya da simültane çeviri terimleri de kullanılmaktadır. Bu çalışmada Işın Bengi Öner'in "Çeviribilim Terimleri Sözlüğü"nde (2001)" önerdiği ve Aymil Doğan'ın eserlerinde kullandığı üzere "andaş çeviri" terimi tercih edilmiştir. Eşzamanlı "synchronic" karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözlü çeviride konuşmacının söylediği her sözcük birebir eş zamanlı olarak erek dile çevrilmemekte, illetinin anlamı çevrilmektedir. Bu anlam aynı sözcüde olabileceği gibi çeviride daha sonra da gelebilir ancak her durumda "anı" paylaşmaktadır.

altında etkili hareket edebilme ve hizmet sunabilme yeteneğini içerir. Alanyazında sözlü çeviri edincini ve alt bileşenlerini ele alan başka çalışmalar da bulunmaktadır. Kutz (2010) andaş ve ardıl çeviri türlerini ayrı ayrı irdeledikten sonra, sözlü çeviri alt edinçleri olarak ana dili edincini, iletişim edincini, yabancı dil edincini, duygusal edinci, mantık edincini, çeviri edincini, kültürlerarası edinci ve alan edincini tanımlamıştır. Pöchhacker (2000) sözlü çeviriyi bir süreç olarak açıklamış, sözlü çeviri edincinin alt edinçlerini dil ve kültür edinci, çeviri edinci ve alan edinci olarak tanımlamıştır. Pöchhacker'e (2000) göre, söz konusu alt edinçler; süreç öncesinde, süreç esnasında ve süreç sonrasında da önemli bir rol oynamaktadır. Albl-Mikasa (2012) sözlü çeviri edincini bir süreç olarak tanımlar ve bu süreci; süreç öncesi, süreç etrafı, süreç içi ve süreç sonrası olmak üzere alt süreçlere ayırır. Özellikle göç bağlamlarında gerçekleştirilen toplum çevirmenliğine odaklanan Bahadır (2010, 2017) sözlü çeviri edincinin beden dili, ses kullanımı, empati, yardım etme, rehberlik yapma, rahatlatma gibi dil ve metin dışı unsurları da kapsadığını ortaya koymaktadır. Setton ve Dawrant (2016) sözlü çeviri ve özellikle konferans çevirmenliği için ön plana çıkan edinç olarak piyasa edincini ileri sürmektedirler. Piyasa edinci; dil, bilgi, beceri ve profesyonellik gibi alt edinçlerden oluşmaktadır. Araştırmacılar bu edincin geliştirilmesinin bir süreç istediğini ve bu süreçte deneyimin önemli bir paya sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

Sözlü çeviri edincini ele alan akademik çalışmaların yanı sıra, sözlü çeviri piyasasında kabul gören belirli ölçütler de bulunmaktadır. Bu ölçütler başarılı bir çeviri sürecinin nasıl olacağını betimlemektedir. Bu bağlamda Avustralya'da sözlü çevirmen sertifikasyonunda faaliyet gösteren The National Accreditation Authority for Translators and Interpreters- NAATI (2016), çevirmenlerin başarılı bir şekilde çalışabilmesi için gereken bilgi, beceri ve nitelikleri çeşitli edinçler şeklinde sunar. Bu edinçler, çevirmenin bir dilden diğerine anlamı etkili bir şekilde aktarmasını ve profesyonel standartlara uygun çalışmasını sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Söz konusu edinçler dil edinci, ekinlerarası edinç, araştırma edinci, teknolojik edinç, konu edinci, aktarım edinci, hizmet sağlama edinci, etik edinç olarak belirlenmiştir. Her edinç için bilgi, beceri ve nitelikler ayrı ayrı belirtilmektedir. Association Internationale des Interprètes de Conférence (AIIC) konferans çevirmenliğinde optimal kaliteyi sağlayabilmek için profesyonel bir standart ve meslek etiği kuralları hazırlamıştır. AIIC standartlarında (2022) sözlü çeviri iş akışına ilişkin 15 madde bulunur. Beş bölümden oluşan etik kuralların ilk bölümünde ise genel iş etiğinden bahsedilir. Benzer olarak, Avrupa Birliği kurumları için çevirmen yetiştiren European Masters in Conference Interpreting- EMCI'de ardıl ve andaş çeviri edimi "İçerik, Teslimat ve Teknik" olmak üzere üç temel ölçüte dayanılarak incelenir. EMCI genç mezunlara sözlü çevirmenlik alanında gerekli mesleki bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır ve Avrupa Birliği'nin ihtiyaçlarını ve dil kombinasyonlarını karşılamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Türkiye'de 6. seviye sözlü çevirmenlik için mesleki standardın ve yeterliliklerin belirlenmeye başlanması önemli bir adımdır. Ulusal yeterliliklerde sözlü çevirmen olabilmek için sınava giriş şartları, öğrenme çıktıları, başarımlar, ölçütleri, ölçme ve değerlendirme ortamının düzenlenmesi, değerlendirenler için ölçütler gibi unsurlar belirlenmektedir. Mesleki Yeterlilik Kurumu-MYK (2018) bünyesinde hem toplum çevirmeni ve hem de konferans çevirmeni için ayrı ayrı ulusal yeterlilikler hazırlanmaktadır.

Sözlü Çeviri Eğitimine Genel Bir Bakış

Tarihsel süreçte, sözlü çevirmenlik yapabilmek için bireylerin belirli ölçütleri sağlamaları gerektiği ve sözlü çevirmen yetiştirmeye yönelik çeşitli eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bilinmekle birlikte, bu alanda sistematik ve modern anlamda ilk eğitim, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasındaki dönemde başlamıştır. 1935 ile 1950 yıllarını içine alan on beş yıllık süreç Avrupa'nın farklı merkezlerinde sözlü çeviri eğitiminin başladığı dönem olarak kabul edilmektedir (Snell Hornby, 2006).

Sözlü çeviri eğitiminin uygulanmaya başladığı ilk zamanlarda, özellikle sözlü çeviri pratiğini pekiştirmeye yönelik alıştırmaların ön planda olduğu ve daha çok usta-çırak modelinin benimsendiğini görmekteyiz (Bay-

raktar Özer, 2023). Günümüze doğru gelindiğinde Gile'nin (1995) araştırması dünyada uygulanan sözlü çeviri eğitiminin genel resmini göstermesi açısından oldukça kıymetlidir. Yazar bilhassa sözlü çeviri eğitiminde kurumların özerk bir anlayış ile kendi eğitim uygulamalarını referans olarak aldıklarını ve bu bağlamda bir uygulama birliğinin olmadığını belirtmektedir. Pöchhacker (2010) üniversite düzeyinde sistematik sözlü çevirmen yetiştirme programlarının 20. yüzyılın sonlarında bugünkü anladığımız düzeye ulaştığını vurgulamakta ve bilhassa konferans çevirmeni yetiştirme konusunda ciddi adımların atıldığını altını çizmektedir. Yazar ayrıca, sözlü çeviri eğitiminin ilk başlarda ardıl çeviri uygulamaları ve andaş çeviri uygulamaları olarak ayrılmadığını, ancak ilerleyen dönemlerde bu alanda uzmanlaşmaya yönelik birtakım eğitim uygulamalarının hayata geçirildiğini ifade etmektedir.

Modern anlamda Türkiye'de çeviri eğitiminin Boğaziçi ve Hacettepe Üniversitelerinde yaklaşık 40 yıl önce başladığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'de yaklaşık yarım asırlık bir geçmişi ile sözlü çeviri eğitimi faaliyetlerinin yürütüldüğünü dile getirebiliriz. Okuyan (2019) bu dönemden önce de 60'lı yıllarda Ford Vakfı ve TESEV'in girişimleri ile sözlü çeviri eğitime yönelik ilk faaliyetlerin başlatıldığını vurgulamış ama bu faaliyetlerin sistematik ve kurumsal bir eğitim olarak çok fazla rağbet görmediğinin de altını çizmiştir.

Oldukça geniş bir uygulama alanı olan sözlü çeviri etkinliğinin akademik açıdan incelenmesi ve hatta yazılı çeviriden farklı bir disiplin olarak ele alınması bazı araştırmacıların gündeminde olmuştur (Pöchhacker, 2013; Bendazzoli & Monacelli, 2016). Türkiye'de de sözlü çeviri alanında değerli çalışmalar kaleme alınmış ve uluslararası alanyazına katkıda bulunulmuştur. Doğan'ın (2017) kaleme aldığı eser sözlü çeviri alanında Türkiye'de gerçekleştirilmiş en kapsamlı ve yol gösterici bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplam yedi ana başlıktan oluşan bu eserde gerek sözlü çeviri türlerinin tanıtımı gerekse farklı sözlü çeviri türlerinin profesyonel anlamda nasıl gerçekleştirileceği gibi çok farklı konular titizlikle incelenmiştir. Ersoy'un (2013) çalışması ise, özellikle sözlü çeviri kavramının ve sözlü çeviri etkinliğinin gerek akademik araştırmalarda gerekse sektörde terimsel olarak ifade ediliş biçimini irdelemesi, çeviribilim içerisinde yazılı ve sözlü çeviri etkinliklerini konumlandırması ve terminolojik açıdan öneriler sürmesi açısından kıymetlidir. Diriker'in (2018) editörlüğünü yaptığı esere gelindiğinde ise, Türkiye'de sözlü çeviri etkinliğinin hem eğitim ve uygulama hem de bilimsel araştırmalar boyutunda ele alındığını görmekteyiz. Sözlü çeviri eğitiminde uygulanan güncel yaklaşımların ele alındığı bir çalışma olarak Alev Bulut ve Esra Özkaya'nın editörlüğünü yaptığı eser de oldukça kıymetlidir. Bulut ve Özkaya'nın (2019) çalışmasında; ardıl çeviri eğitime yönelik uygulama önerileri, eş zamanlı çeviri eğitime ilişkin pedagojik tavsiyeler, sözlü çeviri eğitiminde bilişsel süreçler ve Çaba Modelleri dizisinin sözlü çeviri eğitime faydaları gibi bölümler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Aytaş ve Köktürk (2021) sözlü çevirmen adaylarının belirlenebilmesi için bir sınav geliştirmeyi amaçlamış ve belirli bir akademik birimin öğretim hedefi temelinde bir değerlendirme aracı üzerinde durmuşlardır (Aytaş ve Köktürk, 2017).

Yukarıda adı geçen temel eserlerin yanında sözlü çeviri alanı Türkiye'de yüksek lisans ve doktora düzeyindeki araştırmalara da konu olmuş ve alanın farklı yönleri ele alınmıştır. Bu araştırmalar arasında Çalık (2019), Türkiye'de 2008-2018 yılları arasında sözlü çeviri alanını konu edinen bilimsel çalışmaları incelemiş ve bu bilimsel çalışmaların hangi üniversitelerde üretildiği, en çok hangi akademisyenlerin sözlü çeviri alanına katkı sağladığı ve sözlü çevirinin hangi alt alanlarının daha çok ele alındığına dair bazı önemli sonuçlar elde etmiştir. Diğer yandan, Okuyan (2019) kaleme aldığı doktora tezinde Türkiye'de sözlü çeviri eğitimi araştırmış, belirli ölçütlerle belirlediği altı üniversitenin mütercim ve tercümanlık bölümlerinin lisans programlarında sunulan sözlü çeviri derslerini tespit etmiştir. Sonrasında, bu dersleri sözlü çevirmenlerin gereksinim duydukları edinçlere göre tasnif etmiş ve ilgili programların müfredatlarında sözlü çevirmen edinçlerinin mevcut haritasını çıkarmıştır. Alanda hazırlanan diğer bir doktora tezi kapsamında, Bayraktar Özer (2022) Türkiye'de faaliyet gösteren mütercim ve tercümanlık ve çeviribilim bölümlerinde ders veren 26 sözlü çeviri eğitimcisi ile görüşmeler yapmış ve Türkiye'de sözlü çeviri eğitime ilişkin pedagojik eğilim-

leri tespit etmeye çalışmıştır. İlgili araştırmada ayrıca dört farklı sözlü çeviri dersi farklı ölçütler ışığında gözlemlenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler ışığında, Türkiye'deki sözlü çeviri uygulamaları gerek eğitimcilerin bireysel ve kurumsal tercihleri gerekse modern eğitim uygulamaları temel alınarak sorgulanmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde sözlü çeviri alanı ve bu alanda ortaya konulmuş temel araştırmalar üzerinde durulmuştur. Görülebileceği üzere Türkiye'deki sözlü çeviri uygulamalarını konu alan araştırmalar tekil ya da az sayıda üniversite-bölüm üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada bütüncül bir bakış açısıyla tüm evrene ulaşmak istenmektedir. Bu nedenle, bu araştırmada Türkiye'de sözlü çeviri eğitimi veren tüm üniversitelerin mütercim ve tercümanlık ya da çeviribilim bölümlerinin ilgili öğretim programlarında lisans düzeyindeki sözlü çeviri alanına giren dersler tespit edilecek ve bu derslerin genel çeviri eğitimi içerisindeki temsiliyet oranları belirlenecektir. Sonrasında, elde edilen veriler ile sözlü çeviri eğitiminin modüler bir sistem ile sözlü çevirinin farklı alt alanlarına hitap eden bir uzmanlaşmaya yönelik olarak mı ele alındığı yoksa genel sözlü çeviri becerilerine yönelik olarak mı tasarlandığı üzerinde tartışmalar yapılacaktır. Bununla birlikte, tespit edilen sözlü çeviri derslerinin daha çok zorunlu dersler kategorisinde mi yoksa seçmeli dersler kategorisinde mi yer aldığı mercek altına alınacaktır. İlâveten, sözlü çeviri alanında sunulan derslerin lisans programının en çok hangi dönem ya da dönemlerinde okutulduğunun belirlenmesi de bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'de çeviri eğitimi veren kurumlar arasında en fazla hangilerinin müfredatlarında sözlü çeviri ile ilgili derslerin bulunduğu, bu araştırmanın saptamaya çalıştığı hususlar arasında yer almaktadır. Çalışmanın bulguları ve bu bulgular üzerine yapılan yorumlamalardan sonra son bölümde, çalışmanın genel sonucu ortaya konulup, sözlü çeviri eğitimi alanında kaleme alınacak ilgili çalışmalar için tavsiyelerde bulunulacaktır.

Bu çalışmada birtakım araştırma kısıtlarının bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Öncelikle çeviri eğitimi veren lisans programlarının müfredat incelemesi yapılırken elde edilen veriler, gerek ilgili programların Bologna paketleri ve web sitelerinden gerekse bu programlarda görevli öğretim elemanlarının beyanlarıyla tespit edilmiştir. İlgili müfredatların ve irtibata geçilen öğretim elemanlarının konu ile ilgili bilgilerinin güncel olup olmaması bir araştırma kısıtı olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan, çeviri eğitimi veren lisans programlarının müfredatlarında yer alan sözlü çeviri derslerinin isim olarak yer alması ama her dönem bu derslerin açılıp açılmadığının bilinmemesi de bir araştırma kısıtı olarak karşımıza çıkabilir.

Yöntem

Araştırmanın amacı lisans düzeyinde sözlü çeviriye ilişkin derslerin mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatındaki yerini belirlemektir. Bu bağlamda araştırmanın odağında “Sözlü çeviriye ilişkin derslerin çeviribilim müfredatlarındaki yeri nedir?” sorusu yer almaktadır. Bu odak çerçevesinde araştırma modeli olarak tarama modeli seçilmiştir çünkü tarama modeli “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi” amaçlar ve araştırma soruları “Nedir?”, “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden oluşmaktadır?” gibi sorulardır.” (Karasar, 2017:109). Daha ayrıntılı olarak, araştırmada tarama türlerinden genel tarama, genel tarama türlerinden de tekil tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modellerinde “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varma amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde” çalışılırken, tekil taramada “değişkenlerin tek, tek, tür ya da miktar olarak oluşumları” belirlenir (Karasar, 2017:111.) Bu araştırmada mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarındaki sözlü çeviri derslerinin sayısı ve türü belirlenmek istenmemiştir. Bu nedenle, araştırmada örnekleme gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'deki tüm mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarına ulaşılmış ve her bir müfredat tek tek incelenerek sözlü çeviri dersinin türü-kapsamı belirlenmiştir. Böylelikle bu tekil tarama ile anlık bir durum saptaması yapılmıştır.

Veri toplama araçları

Araştırma amacı doğrultusunda veriyi elde edebilmek için önce Türkiye'deki mütercim ve tercümanlık/ çeviribilim bölümlerinin belirlenmesi gereklidir. Bu doğrultuda, 2024-2025 akademik yılında lisans düzeyinde eğitim verecek olan mütercim ve tercümanlık/ çeviribilim bölümlerindeki eğitim programları, YÖK ATLAS (2024) ölçüt alınarak tespit edilmiştir. Daha sonra bu eğitim programlarının müfredatlarına ulaşılmıştır ve bu müfredatlar doküman inceleme yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Birçok disiplindeki farklı çalışmalarda kullanılan doküman inceleme yöntemi, aslında elde olan veriler ile sistematik düşünme faaliyetleri gerçekleştirmek ve belirli ölçüde betimsel yorumlamalar ortaya koymak için kullanılmaktadır. Şimşek'in (2009) ifadesi ile, doküman inceleme çalışması, araştırılması amaçlanan olay ve/veya olgular hakkında analiz yapılması ile ilgilidir. Doküman inceleme çalışmalarının sadece yazılı metinleri değil; grafik temelli, harita, şema, grafik ve fotoğraf gibi birçok kaynağı da barındırdığı ifade edilmektedir (Glesne, 2011 akt. Sak vd.2021). Merriam (2009) doküman inceleme araştırmalarının belirli aşamaların sırasıyla takip edilip gerçekleştirilmesi gerektiğini dile getirmektedir. Bu aşamalar şu şekilde sıralanabilir: a) uygun dokümanları bulma, b) elde edilen dokümanların orijinalliğini kontrol etme, c) incelenen dokümanlar vasıtası ile araştırılan konuya ilişkin kodlama ve kataloglama işlemlerini yapma ve d) veri analizi yapma.

Uygun dokümanları bulmak için önce 2024-2025 akademik yılında lisans düzeyinde öğrenci kabul eden mütercim ve tercümanlık / çeviribilim bölümleri YÖK ATLAS'a (2024) dayanarak belirlenmiştir. Sadece Türkiye'de bulunan üniversiteler araştırılmıştır; KKTC'deki üniversiteler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Sonrasında ise, söz konusu bölümlerin Bologna paketleri ve web siteleri incelenerek dört yıllık müfredatlarına erişim sağlanmıştır. Bologna bilgi paketindeki içerikler bölümlerin web sayfalarıyla teyit edilmiştir çünkü bazen bölümlerin Bologna paketlerinde içerik bulunmamaktadır ya da var olan içerik güncel tarihli değildir. Ayrıca web sitelerindeki ders programlarında yer alan her ders Bologna paketlerinde belirtilmeyebilmektedir ya da farklı dönemlerde belirtilmektedir. Müfredatların yanı sıra ders içeriklerine de ulaşılmıştır. Ders içeriklerinin bulunmaması durumunda ilgili öğretim elemanı ile iletişime geçilmiştir.

Üçüncü aşamada ise, bu programların müfredatlarında beyan ettikleri sözlü çeviri ile ilgili dersler tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına doğrudan sözlü çeviri kuramı ya da sözlü çeviri uygulamasına yönelik tüm sözlü çeviri dersleri alınmıştır ama dil becerisi geliştirmeye yönelik dersler kapsam dışı bırakılmıştır. Örneğin aksi belirtilmediği takdirde "sözlü anlatım", "duyduğunu anlama", "okuma becerisi", vb. gibi dersler çok büyük çoğunlukla öğrencinin okuduğunu-dinlediğini anlaması ve kendini ifade etme becerisini geliştirmeye yönelik derslerdir. Bu dersler sözlü çeviri yapabilmek için ön koşul dersler olarak düşünülmüş, araştırma evrenine dahil edilmemiştir çünkü doğrudan sözlü çeviri becerisi geliştirmeye odaklanmamaktadır. Araştırmaya konferans çevirmenliği, andaş çeviri, ardıl çeviri, toplum çevirmenliği, yazılı metinden sözlü çeviri, sözlü çeviri becerileri, sözlü çeviri araştırmaları, sözlü çeviri alanına giriş, sözlü çeviri türleri, not alma becerileri, ileri not alma becerileri, eşzamanlı çeviri vb. benzer dersler dahil edilmiştir çünkü bu derslerde doğrudan sözlü çeviri ediminin geliştirilmesine yönelik kuram ya da uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Bunlar dışında bir dersin araştırma kapsamına alınıp alınmayacağının kararını vermek için ilgili dersin açıklamaları incelenmiştir. Ders açıklamalarında sözlü çevirinin herhangi bir boyutu ile ilgili çalışma yaptırıldığı yazıyorsa kapsama alınmıştır, diğer durumlarda alınmamıştır. Örneğin "tıp çevirisi", "sağlık çevirmenliği", "spor çevirmenliği", "mahkeme çevirmenliği", "noter ve mahkeme çevirmenliği", "medya çevirmenliği", "not alma ve sunuş teknikleri", "turizm çevirisi" vb. gibi derslerde uygulama birliği olmadığından bu derslerin bilgi paketleri incelenmiş, kuramsal düzeyde yapılması ya da sözlü çeviri uygulamaları aracılığıyla işlenmeleri durumları araştırılmıştır. Sözlü çeviri uygulamaları görüldüğünde kapsama alınmıştır.

Müfredatlar incelenirken aynı zamanda derslerin genel sözlü çeviri becerilerine odaklanan dersler ya da sözlü çeviri alanında uzmanlaşmaya yönelik dersler mi oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ilgili derslerin müfre-

dat içerisinde zorunlu ya da seçmeli ders düzeyinde temsil durumları sorgulanmış ve böylece Türkiye'deki sözlü çeviri eğitimi içeriğine ilişkin genel bir tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

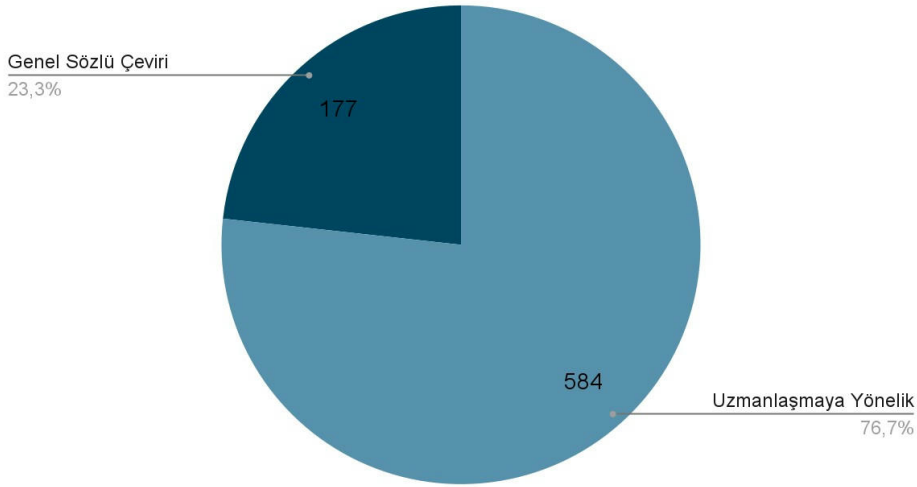
Araştırmanın bu bölümünde Türkiye'de çeviri eğitimi veren bölümlerin ilgili lisans programları tespit edilmiş olup, bu programlarda yer alan sözlü çeviri temalı dersler sunulmuştur. YÖK ATLAS (2024) verilerine göre, Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesine yayılmış, farklı dillerde çeviri eğitimi veren ve aktif olarak öğrenci alımı yapan toplam 102 adet lisans programı tespit edilmiştir. Bu lisans programlarından birçoğunu İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Anabilim dalı oluştururken, daha sonra Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça, Bulgarca, Rusça, Çince ve Japonca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim dalları gelmektedir. Araştırmada öncelikle bu programların Bologna bilgi paketleri, ders programları, web siteleri incelenmiş ve dört yıllık lisans müfredatlarına ulaşılmıştır. Sonrasında her bir programın müfredatında beyan ettiği sözlü çeviri alanına giren derslere erişilmiştir.

Elde edilen ilk bulgu, ilgili programların tamamında sözlü çeviri alanına giren en az bir dersin bulunduğu işaret etmektedir. Bu derslerin sözlü çeviri alanına genel bir giriş niteliğinde mi, yoksa alanın farklı uzmanlık sahalarına yönelik olarak mı nitelendirildiği ise aşağıda **Grafik 1**'de görülmektedir.

Grafik 1

Sözlü Çeviri Alanındaki Derslerin Türü

Sözlü Çeviri Alanındaki Derslerin Türü

Grafik 1'de görüldüğü üzere toplam 761 adet sözlü çeviri ile ilgili ders tespit edilmiştir. Bu derslerden çoğunun (584) sözlü çevirinin farklı uzmanlık alanlarını ele alan dersler olduğu görülürken, 177 tanesinin genel nitelikte sözlü çeviri alanını tanıtmaya yönelik dersler olduğu saptanmıştır. Sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik dersler çok farklı isimler altında çeviri eğitiminde yer bulmaktadır. Konferans çevirmenliği, andaç çeviri, ardıl çeviri, toplum çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği ve yazılı metinden sözlü çeviri gibi dersler bu kategorideki derslerden bazılarıdır. Öte yandan, genel sözlü çeviri becerilerine odaklanan derslere verilen isimlere gelince; sözlü çeviri becerileri, sözlü çeviri araştırmaları, sözlü çeviri teknikleri, sözlü çeviri alanına giriş ve sözlü çeviri türleri gibi ders isimleri ön plana çıkmaktadır.

Doküman inceleme kapsamında elde edilen diğer bir bulgu ise, Türkiye'de çevirmenlik eğitimi veren lisans programlarındaki sözlü çeviri ile ilgili derslerin genel olarak zorunlu ya da seçmeli ders kategorisinde bulunması ile ilgilidir. **Tablo 1** bu doğrultuda gerekli bilgileri içermektedir.

Tablo 1*Sözlü Çeviri Alanı ile İlgili Derslerin Zorunlu / Seçmeli Ders Sayıları*

Dersin Türü	Zorunlu Ders Sayısı	Seçmeli Ders Sayısı
Genel Sözlü Çeviri Dersleri	138	39
Sözlü Çeviride Uzmanlaşmaya Yönelik Dersler	261	323

Tablo 1 incelendiğinde, genel olarak sözlü çeviri alanını tanıtmaya yönelik ve çoğunlukla kuramsal düzeyde ele alınan derslerin büyük bir kısmının (138 adet) çeviri eğitiminde zorunlu ders kategorisinde yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda seçmeli ders olarak okutulan derslerin sayısı da yedidir. Elde edilen bu bulgu ile, Türkiye’de çeviri eğitimi veren kurumların büyük bir kısmının müfredatlarında yer alan genel sözlü çeviri derslerini zorunlu ders kategorisine yerleştirerek, en azından öğrencilerine bu alana ait bir farkındalık kazandırmak istedikleri yorumu yapılabilir. Ayrıca, bu derslerin zorunlu ders kategorisinde yer alması ve mümkünse çeviri eğitiminin ilk yıllarında öğrencilere verilmesi, ileriki dönemlerde öğrencilerin sözlü çeviri alanına ilgi duyup bu alanda kariyer planlaması yapmalarını da beraberinde getirebilir. Diğer bir yandan, sözlü çeviri alanının farklı kollarında uzmanlaşmaya yönelik sunulan derslerde, seçmeli derslerin çoğunlukta olduğu (323 adet) görülmektedir. Mahkeme çevirmenliği, toplum çevirmenliği ve konferans çevirmenliği gibi isimlerle anılan bu derslerin özellikle uzmanlık alan bilgisi gerektirmesi ve katılımcıların birtakım ön koşul dersleri önceden almaları gerekliliği bu derslerin seçmeli dersler alanında olmasını makul bir sonuç olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ancak yukarıda adı geçen dersler gibi diğer sözlü çeviri alanında uzmanlaşmayı gerektiren derslerin, bazı üniversitelerde, özellikle sözlü çeviri alanının yoğun olarak işlendiği bölümlerde zorunlu dersler kategorisinde yer alabileceği de gözlemlenmektedir.

Araştırmamız kapsamında ele alınan diğer bir husus ise, sözlü çeviri alanı ile ilgili derslerin okutulduğu dönemlerin belirlenmesidir. Bu bağlamda Tablo2 gerekli bilgileri sunmaktadır.

Tablo 2*Sözlü çeviri alanındaki derslerin okutulduğu dönemler*

Dersin Türü	1.yarıyıl	2.yarıyıl	3.yarıyıl	4.yarıyıl	5.yarıyıl	6.yarıyıl	7.yarıyıl	8.yarıyıl
Genel Sözlü Çeviri Dersleri	-	2	33	35	30	29	28	20
Sözlü Çeviride Uzmanlaşmaya Yönelik Dersler	-	-	28	54	108	109	149	136

Tablo 2’den elde edilen veriler genel bir bakışla bizlere öncelikle çeviri eğitiminin ilk yılında (1.yarıyıl + 2.yarıyıl) sözlü çeviri alanı ile ilgili derslerin sunulmadığını göstermektedir². Çeviri eğitiminin ilk yılında öğrencilerin ana dil ve yabancı dil edinçlerini geliştirmeye yönelik ve aynı zamanda genel kültür seviyelerini artırmaya yönelik derslerin okutulması, elde edilen bu veriyi desteklemektedir. Ayrıca, çeviri eğitiminin ilk yılında okutulan “sözlü anlatım” ve “konuşma becerileri” gibi derslerin sözlü çeviri alanına dahil edilmediğinin vurgulanmasında fayda vardır çünkü bu dersler her ne kadar sözlü çeviri edincinin gelişimine olumlu bir etkide bulunsun da, araştırmamızda doğrudan sözlü çeviri alanına yönelik olarak okutulan dersler kategorisinde ele alınmamıştır.

Tablo 2’ye göre, 3.yarıyıldan başlayan sözlü çeviri eğitimi alanı ile ilgili genel sözlü çeviri becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin ilgili lisans müfredatlarında sayı bakımından dönemlere göre artarak devam ettiğini söylemek mümkün değildir. Genel sözlü çeviri derslerinin en fazla işlendiği dönem 4. yarıyıl olarak

²Bu bulgunun tek istisnai durumu İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık ve yine aynı üniversitenin Arapça Mütercim ve Tercümanlık lisans programları için geçerlidir. Çünkü her iki programda da 2. yarıyıldan itibaren “Sözlü çeviri uygulamaları” adlı birer ders bulunmaktadır.

karşımıza çıkarken, alanda uzmanlaşmaya yönelik derslerin en fazla okutulduğu dönem ise, 7. yarıyıl olarak görülmektedir. **Tablo 2'**de karşımıza çıkan diğer önemli bir bulgu ise, sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik derslerin bilhassa öğrencilerin son yılını kapsayan 7.ve 8. yarıyıllarda yoğunlaştığıdır. Bu noktada, çevirmen adaylarının mezuniyet öncesi sözlü çevirinin farklı türlerinde uzmanlaşmalarının beklenmesi ve bu yönde verilen eğitimin yoğunlaşması elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Araştırmamız kapsamında elde edilen bulgulardan bir diğeri de, bazı mütercim ve tercümanlık lisans programlarının diğerlerine göre müfredatlarında daha fazla sözlü çeviri alanı ile ilgili dersler barındırmasıdır. Aşağıda **Tablo 3**, Türkiye'de en fazla sözlü çeviri ile ilgili dersi olan programlardan bazılarını göstermektedir.

Tablo 3

Türkiye'de en fazla sözlü çeviri alanı ile ilgili ders sunan programlardan bazıları

Program İsmi	Sözlü Çeviri İçerikli Ders Sayısı
Hacettepe Ün. Almanca Mütercim ve Tercümanlık	17
Bartın Ün. İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	15
Dokuz Eylül Ün. İngilizce Mütercim ve Tercümanlık	11
Karamanoğlu Mehmet Bey Ün. Almanca Mütercim ve Tercümanlık	10

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere Hacettepe Üniversitesi Almanca Mütercim ve Tercümanlık Programı sunduğu sözlü çeviri ders çeşitliliği bakımından öne çıkan bölümlerden birisidir. Tabloda karşımıza çıkan diğer önemli bir bulgu ise, Türkiye'de sözlü çeviri içerikli ders sayısı en fazla olan üniversitelerin bazılarında öğrencilerin yetenek ve başarıları doğrultusunda lisans eğitiminin son yıllarında sözlü çeviri alanına geçiş yapabilmeleridir. Böyle bir uygulama da doğal olarak bu üniversitelerde sözlü çeviri alanında uzmanlaşmış öğretim üyesi sayısının fazla olmasını ve bu alanda öğrencilere daha fazla ders seçeneğinin sunulmasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca, bu üniversitelerde bilhassa sözlü çeviri alanında hem akademik olarak hem de sektör bilgisi olarak kendisini yetiştirmiş akademisyenlerin bulunması da bu üniversitelerin **Tablo 3'**de yer almasının sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Sözlü çeviri edimi profesyonel bir etkinlik olduğu kadar, aynı zamanda akademik bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır. Farklı uygulama sahaları olan bu alan, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kültürlerarası iletişimde önemli bir bileşendir. Sözlü çeviri eğitiminin filoloji bölümlerinden bağımsız olarak, mütercim ve tercümanlık ya da çeviribilim bölümlerinde akademik olarak sunulması, bu eğitimin pedagojik olarak program geliştirme uygulamaları kapsamında ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Sözlü çeviri derslerinin mütercim ve tercümanlık / çeviribilim müfredatlarındaki yerini belirleme amacıyla yola çıkılan bu araştırmada tekil tarama modeli ve doküman incelemesi yöntemi kullanılarak Türkiye genelinde çeviri eğitimi veren 102 lisans programında toplam 761 adet sözlü çeviri alanı ile ilgili ders tespit edilmiştir.

Ayrıca bulgular Türkiye'de çeviri eğitimi sunan lisans programlarının tümünde en az bir tane sözlü çeviri içerikli dersin bulunduğunu göstermektedir. Bunun yanında, bazı üniversitelerin çeviri eğitimi veren lisans programlarının sözlü çeviri ders çeşitliliği açısından daha zengin olması, araştırmamızın bir diğer önemli bulgusudur. İlaveten, sözlü çevirinin farklı alanlarında uzmanlaşmaya yönelik derslerin genel sözlü çeviri becerisine odaklanan derslerden fazla bulunması da, araştırmamızın alana bir katkısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu bulguya paralel olarak, genel sözlü çeviri becerilerini geliştirmeye yönelik derslerin çeviri eğitiminde daha çok zorunlu ders kategorisinde yer aldığı; sözlü çeviride uzmanlaşmaya yönelik derslerin ise daha çok seçmeli dersler olarak çeviri eğitimi müfredatında yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu derslerin öğrenciye sunulduğu yarıyıllarda da farklılık görülmüştür.

Alanda yapılacak olan diğer çalışmalarda, bu araştırmanın değinmediği farklı hususlar ele alınabilir. Bu çalışma mevcut durumu ortaya koymak amacıyla “Mütercim ve tercümanlık / çeviribilim bölümlerinde sözlü çeviri derslerinin müfredattaki yeri nedir?” sorundan hareketle, sözlü çeviri dersinin müfredattaki temsili belirlenmeyi amaçlayan betimleyici türde bir araştırmadır. Farklı bölümlerde sözlü çeviriye ilişkin derslerin neden az ya da çok olduğu, neden bu derslerin zorunlu ya da seçmeli olduğu keşfedici- açıklayıcı türdeki başka araştırmaların konusu olabilir. Derslerin müfredatlardaki temsili bölümlerde dersi vermeye uygun akademik kadro profili ve bölümün teknik- fiziksel alt yapısı ile ilişkisi yine keşfedici-açıklayıcı türdeki araştırmalarda ya da bölümler özelinde durum çalışması ya da görüngübilimsel çalışmalardan ele alınabileceği gibi istatistiki veri ile desteklenip karma yöntem kullanılarak da gerçekleştirilebilir. Yine, ilerleyen dönemlerde sözlü çeviri eğitimine dahil edilen farklı dersler yine doküman inceleme yöntemi ile tespit edilebilir. Ayrıca, bu derslerin aktif olarak her dönem okutulup okutulmadığı, bu dersleri verecek alanda uzmanlaşmış öğretim elemanlarının bulunup bulunmadığı ve bu derslerin ilgili çeviri bölümlerinin müfredatındaki temsiliyet oranı tespit edilebilir. İlâveten, alanda yapılacak diğer araştırmalar çeviri eğitimi alan öğrencilerin bilhassa sözlü çeviri içerikli derslere olan ilgi ve tutumlarını tespit edebilir ve bu bağlamda gerek akademinin gerekse sektörün görüşleri de alınarak yeni bir müfredat tasarısı ortaya konabilir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Veri Toplama- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T. G.G.; Veri Analizi/ Yorumlama- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Yazı Taslağı- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- A.I.A., H.İ.B., E.B.; Son Onay ve Sorumluluk- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 223K031 Numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK’a teşekkürlerimizi sunarız.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Data Acquisition- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T. G.G.; Data Analysis/Interpretation- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Drafting Manuscript- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.; Critical Revision of Manuscript- A.I.A., H.İ.B., E.B.; Final Approval and Accountability- A.I.A., H.İ.B., E.B., E.T.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Grant Support	This study was supported by Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) under the Grant Number 223K031. The authors thank to TUBITAK for their supports.

Yazar Bilgileri	Ayşe Işık Akdağ (Doç.Dr)
Author Details	¹ İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye 0000-0003-4338-9071 aysea@istanbul.edu.tr
	Halil İbrahim Balkul (Doç.Dr)
	² Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Sakarya, Türkiye 0000-0002-5775-962X
	Emra Büyüknisan (Doç.Dr)
	³ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye 0000-0003-0694-7927
	Esat Tosun (Ar.Gör.)
	⁴ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara, Türkiye 0000-0002-4317-820X

Gamze Güler (Ar.Gör.)

⁵ Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Mersin, Türkiye 0000-0002-2724-000X

Kaynakça | References

- Albl-Mikasa, M. (2012). The importance of being not too earnest. A process- and experience-based model of interpreter competence. In B. Ahrens, M. Albl-Mikasa & C. Sasse (Eds.), *Dolmetschqualität in Praxis, Lehre und Forschung. Festschrift für Sylvia Kalina* (pp.59-92). Tübingen: Narr.
- AIIC (2022). Normes professionnelles. Erişim adresi: https://aiic.org/document/10235/NormesProf-ProfStandards_2022_E&F_final.pdf
- AIIC (2022). Code d'éthique professionnelle. Erişim adresi: https://aiic.org/document/10277/CODE_2022_E&F_final.pdf
- Aytaş, G. ve Köktürk, Ş. (2021). Sözlü çevirmenliğe ilk adım: SÖBES. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 9(1), 79-98.
- Aytaş, G. ve Köktürk, Ş. (2017). Sözlü çeviride bir değerlendirme aracı olarak rubrik. *Tarih Okulu Dergisi*, 10(31), 361-375.
- Bahadır, Ş. (2010). The task of the interpreter in the struggle of the other for empowerment: Mythical utopia or sine qua non of professionalism?. *Translation and Interpreting Studies. The Journal of the American Translation and Interpreting Studies Association*, 5(1), 124-138.
- Bahadır, Ş. (2017). The interpreter as observer, participant and agent of change: The irresistible entanglement between interpreting ethics, politics and pedagogy. In M. Biagini, M. S. Boyd & C. Monacelli (Eds.), *The changing role of the interpreter* (pp. 122-145). Routledge.
- Bayraktar Özer, Ö. (2022). *Sözlü çeviri eğitiminde güncel pedagojik eğilimler ve uygulamalar: Türkiye üzerine bir çalışma*. (Doktora Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktar Özer, Ö. (2023). Sözlü çeviri eğitiminde sınıf içi uygulamalar ve yaklaşımlar. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (34), 1-24.
- Bendazzoli, C. & Monacelli, C. (Ed.). (2016). *Addressing methodological challenges in interpreting studies research*. UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Bengi Öner, I. (2001). *Çeviribilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Bulut, A. ve Özkaya E. (2019). *Sözlü çeviri eğitimine güncel yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çalık, O. (2019). *Türkiye'deki sözlü çeviri alanındaki akademik çalışmaların konumu: 2008-2018 yılları arasındaki makale kitap ve lisansüstü tez düzeyindeki çalışmaların içerik analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Diriker, E. (Ed.). (2018). *Türkiye'de sözlü çeviri: eğitim, uygulama ve araştırmalar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Doğan, A. (2017). *Sözlü çeviri çalışmaları ve uygulamaları*. (5. Baskı), Ankara: Hacettepe Doktorlar Yayınevi.
- EMCI. (ty). Marking Criteria. Erişim adresi: https://europa.eu/interpretation/doc/marking_criteria_en.pdf
- Ersoy, H. (2013). *Kavram, kuram ve süreç açısından tercüme etkinliği*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Gile, D. (1995). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri: Dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalina, S. (2000). Interpreting competences as a basis and a goal for teaching. *The Interpreters' Newsletter*, 10, 3-32.
- Kalina, S. (2002). Interpreters as professionals. *Across Languages and Cultures*, 3(2), 169-187.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi* (32. baskı). Ankara: Nobel.
- Kutz, W. (2010). *Dolmetschkompetenz: Was muss der Dolmetscher wissen und können?*. München: European University Press
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research. A guide to design and implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons.
- MYK (2018). Ulusal Yeterlilik Konferans çevirmeni Seviye 6. Erişim adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---konferans-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>
- MYK (2018). Ulusal Yeterlilik Toplum çevirmeni Seviye 6. Erişim adresi: <https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=cevirmen-yeterlilikleri---toplum-cevirmeni---yayinlanan-taslak-15.12.2018.pdf>
- NAATI (2016). NAATI interpreter certification: Knowledge, skills and attributes. Review Process and Outcomes. Erişim adresi: <https://www.naati.com.au/wp-content/uploads/2020/01/Interpreter-KSA-Paper.pdf>
- Okuyan, S. (2019). *Küresel koşulların Türkiye akademik sözlü çeviri eğitimine etkisi: müfredat analizi ve sözlü çeviri temsilcilerinin görüşleri üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Pöchhacker, F. (2000). *Dolmetschen konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

- Pöchhacker, F. (2010). Teaching Interpreting / Training interpreters. İçinde Y Gambier & L Van Doorslaer (Ed.), *Handbook of translation studies*, volume 4 (pp. 174-180). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker, F. (2013). The position of interpreting studies. İçinde C. Millán & F. Bartrina (Ed.) *The Routledge handbook of translation studies* (pp. 60-72). New York: Routledge.
- Pöchhacker, F. (2022). Interpreters and interpreting: shifting the balance? *The Translator*, 28(2), 148-161.
- Ren, W. (2020). The evolution of interpreters' perception and application of (codes of) ethics in China since 1949: A sociological and historical perspective. *The Translator*, 26(3), 274-296.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Setton, R., & Dawrant, A. (2016). *Conference interpreting: A trainer's guide*. Benjamins Translation Library
- Snell-Hornby, M. (2006). The turns of translation studies. *New Paradigms or Shifting Viewpoints*. Amsterdam: John Benjamins Publication
- Şimşek, H. (2009). Methodical problem in the researches of educational history. *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42 (1), 33-51.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- YÖK ATLAS (2024). YÖK lisans atlası. Erişim adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>. 12.10.2024